

DE
EVSEBIANIS
PRAEFATVS

ORATIONES
VALEDICTORIAS

CAL. MART.

A. R. S.

MDCCLIV.

PUBLICE HABENDAS

INDICIT

M. IO. GOTTL. BIDERMANN

RECT. GYMN. FREIB.

FREIBERGAE,

Litteris MATTHAEANIS.

LVIII.

LXI

Angliam non solum praestantissimorum ingeniorum, sed etiam portentosissimarum sententiarum semper fuisse feraceum, et civilium et sacrarum rerum annales aperte testantur. In primis autem ciuitatem Dei in ea regione duplices generis hostes, Naturalistae atque Antitrinitarii conpellunt: quorum illi nullam omnino religionem admittunt, nisi ex humanae rationis fontibus haustrant, et ad decempedam illius prorsus accommodatam: hi vero aeternam optimi nostri Salvatoris deitatem collabefactantes, uniuersum Sacrosanctae Trinitatis mysterium perficta fronte subuertunt. Et quo quidem facilius calumniam, in ipsis nominibus sectarii haerentem, subterfugiant, speciosiora et sanctiora substituerunt, pro Naturalistis *Deistiarum*, pro Antitrinitariis autem vel Arianis *Eusebianorum* appellationem praecantantes. Haec quum nuper à Viro maxime Venerabili A. G. MASCHIO observata legerem, a) adeo hoc argumentum arridebat, ut me operae pretium facturum existinarem, si ea, quae de Eusebianis, qui vix μορφωσιν ἐυτεβεῖας habent, b) cerussato nomine pestilentissimum virus tegentes, notatu digna videntur, hac scriptione completeret.

EVSEBIANI nomen, si cl. MASCHIVM audiamus, ab Eusebio, Caesariensi episcopo, qui Pamphili cognomine inclaruit, traxerunt. Ita enim ille, *Eusebianos*, inquit, *sé suosque adpellat Whistonius*, nomine non ab Eusebio Nicomediensis, sed ab Eusebio Caesariensi deducō. Ego autem vereor, ut Vir Clarissimus idoneis testimoniosis ea sit confirmaturus, quae his verbis adfirmavit. Qui enim monumenta rerum in ecclesia gestarum litteris consignarunt, uno ore confitentur, Eusebianos et nomen et originem ad Eusebium, Nicomediae episcopum, qui saeculum à Christo nato quartum viuendo attigit, referre. Non equidem nescio, fuisse, qui etiam Eusebio Caesariensi labem Arianismi adsperrere voluerunt, et in primis duos summi nominis viros, IO. CLERICVM et GVIL. CAVEVM hoc super arguento multa cum industria disputasse: quorum ille Eusebium Caesariensem animo ad Arianam haeresin propensissimo fuisse, statuebat, c) hic autem suspecta eundem fide liberare omni studio nitebatur: d) de qua quaestione singularis Pottii libellus, qui proflat, nuper denum à BERNH. MONTFAVCON publici iuris factus, itemque Epistola ELIAE DE AMATO f) et ea, quae I. G. DE CHAVFEPIE tradit, g) legi merentur. Quemadmodum vero haec obrectatio Hieronymo originem debet, qui Eusebium Caesariensem primus sectae Arianae signiferum et haereticum appellauit: ita viri ab omni partium studio alieni iamdudum obseruarunt, Hieronymum adfectibus abreptum ita sensisse, quod ea in opinione versaretur, Eusebium libros Apologeticos pro Origene contexuisse, h)

Dici

- a) in Nov. Biblioth Lubec. (1753.) Vol. II. p. 72. b) 2. Tim. III, 5. c) Bibliotheqv. Vniverf. T X. p 379 sqq. d) Histor. litterar. scriptor. ecclesiast. Append. e) Paris. MDCCXV. f) Lettera che Eusebio di Cesarea, anco dopo il concilio Niceno fu improntato dall' errore Ariano, etc. (Genoua. MDCCXV.) P. II. p. 291. g) Nouveau Dictionnaire historique et critique. T. II. Littr. E. p. 67. sqq. h) Io. Hufemann Patrolo. gliae Cap. IV. p. 1013. et Sam. Bafstage Annal. T. II. p. 734.

Dici enim vix potest, quam mirifica consensione viri, veritatis studio seruentes, in laudando et commendando Eusebio Caesariensi conspirent. Quorum ex numero IO. ALB. FARRICIVM audiamus, in hoc genere studiorum versatissimum. Ita vero ille: profiteor, inquit, i) *me assentiri viris doctis, qui varia quidem agnoscunt in Eusebit libris esse, de dogmatibus quibusdam, quae durius et parum commode dicta videntur: tamen mysterium S.S. Triados, et συναριθμος Filium ex Patris essentia Deum de Deo genitum, αυτοθεον agnouisse, atque ab haeresi propria Arii adeo fuisse alienum, adfirmo.* Haec suo suffragio comprobat P. ZORNIVS, annalium sacrorum scrutator diligentissimus et interpres felicissimus, his momentis Eusebij causam perorans; k) *Eusebius Caesariensis princeps quidem et signifer Arianae factionis Hieronymo dicitur, at falso.* Neque enim parum ad rem facit, quod in Synodo Nicaena expressis verbis Ariana dogmata damnauit, eiusque Symbolo non temere sed examine adcurate instituto et pia mente subscriptis. Quibus ex recentissimis scriptoribus iungimus NATH. LARDNERVM, ecclesiasten in Anglia celeberrimum, et defensorem verae fidei accerrimum, qui copiosis et grauibus argumentis euincit, Eusebio Caesariensi perperam et iniuriose Arianismi calumniam adficiari. 1)

Quanta igitur innocentia nomen Eusebii Caesariensis emetescit, tantis erroribus Eusebii Nicomediensis sese obstrinxit, à quo Eusebianorum nomen recte deriuatur. Quamvis enim Caesariensis frater esset, fide tamen et religione longissime ab eo alienus erat, quippe qui, ut LVC. OSIANDRI verbis utamur, m) *ceteros nebulones Arianos astutia et malitia longe superabat.* Namque ab ineunte aetate non solum singulari familiaritate cum Ario coniunctus fuerat, eodem cum ipso usus magistro Luciano, sed istius etiam mores atque indolem expressissimam referebat, et, EPIPHANIO teste, n) ὡς δόλος ὁ Φίσιος, ὑπολέψει δυναμενος, πατανησινον καρδιαν δια πανεγγυη προσχηματος, h. e. tanquam astutus serpens, imponere valebat omni ingenuo animo, per vagritiem, quamprae se cerebat. Et initio quidem praefulatum Beryti in Syria tenebat, mox autem, auaritia atque ambitione impulsus, ea relicta dignitate, episcopatum Nicomedensem inuadebat. Denique anno CCCXXXVIII. locum antisilitis Constantinopolitani occupabat, postquam Paullum episcopum sede sua deiecerat, et anno tandem CCCXXXXII, vita defungebatur. Quo vero illustriori loco erat positus, eo periculosiores erant turbae, quas, Ariani partibus fauens, excitabat, censure ecclesiasticae semel atque iterum subiiciendus. Iam enim, ipsius Imperatoris Constantini mandato, exilio molestabatur. Iam ab episcopis orthodoxis grauissimorum errorum arguebatur. Iam inconstantiae et malitiae aduersabatur, quod quidem concilio Nicaeno subscriptisisset, cui tamen post duos menses interiectos publice contradicebat. Quo facto, librum resipiscientiae conscribebat, verbis veterotestamentis, ambiguis et lubricis conceptum, in quo erroneous sententias pa-

i) Biblioth. Graec. L. V. P. II. p. 32.
P. II. Vol. VIII. p. 62.

k) Opus, Sacr. T I p 195.
P. II. Vol. VIII. p. 95.

l) in The Credibility
of the Gospel History (Lond. 1750.) h. e. Glaubwürdigkeit der Evangelischen Geschichts-
P. II. Vol. VIII. p. 62. m) Epitom. Hist. Ecol. Cent. III. p. 95. n) Haeref. LXIX.

lam retractabat, eoque Imperatori atque episcopis exhibito, efficiebat, ut dignitati apud Nicomedienses redderetur, imprimis commendatione et deprecatione sororis Imperatoris adiutus, quae diuinitus sibi reuelatum esse, quod indigna Eusebius pateretur, adfirmabat. Tantum autem aberat, ut restitutus animum mutaret, ut potius in peius ruere videretur. Namque gratia atque auctoritate, qua apud Imperatorem et proceres plurimum valebat, pessime abusus, nouarum subinde factionum dux atque auctor, id agebat, ut, quantum caluminando Athanasium, purioris doctrinae acerrimum vindicem, obtestabat, tantum Arianis partibus patrocinaretur, *homo omnium bipedum nequissimus*, uti OSIANDER eum adpellat. o)

Talis igitur quum choragus huius sectae esset, facile est suspicatu, quales fuerint adseclae, qui et nomen eius adscierant, et errores disseminabant. Et nomen quidem Eusebianorum eo lubentius sibi imponi patiebantur, quo sanctius, innocentius, et ad imponendum imperitis accomodatus illud videbatur. Quod enim Theseus ille apud SENECAM Tragicum sentit, canens: p)

quam vita fallax abditos sensus gerit!
animisque pulcram turpibus faciem induit:
pudor impudentem celat, audacem quiet,
pietas nefandum, vera fallaces probant;

id haud immerito in Eusebianos conuenire videtur. Non tantum enim rem publicam sacram infestare vel perturbare velle, non videbantur, sed potius studium veritatis propagandum et disciplinam emendandam praeferebant. Ita BARONIVS eos depingit, q) docens, Eusebianos, quoad Constantinus vixit, Nicaenae fidei, cui semel subscriperant, professores forinsecus praeferebantur, et, si quod catholicis bellum intulerunt, nequaquam ut Arianos, sed potius ut bonorum morum vindices et ecclesiasticae doctrinacustodes se praestitisse. Vbi vero pellem vulpinam, qua se se palliabant, remouemus, rapacissimos lupos sub ea delitescentes reperimus. Siue enim errores, quos fouebant, examinemus, siue facta eorum perquiramus, detestabili foeditate venerabile et religionis plenum nomen Eusebianorum conspurcatum fuisse, videmus.

Et quam grauiter quidem in sanctiore doctrinam impegerint, testimonii idoneis eorum auctorum iam confirmabimus, qui eam aetatem viuendo attigerunt. His verbis SOZOMENVS errorem eorum complectitur: r) *Eusebiani publice docuerunt, non debere de Filio sentiri, quod Patri ccessentalis existat.* Pluribus ATHANASIVS eorum mentem declarat: s) *Quum Eusebiani confitentur, Christum Filium esse, non admittunt, naturale ipsum esse verbum, sed ratione tantummodo virtusque intelligendi Filium adpellari, censem.* Alio loco hanc eorum disputationem adfert:

o) i.e. p. 96.

p) in Hippol. Agt. III. Sc. 3.

q) Annal. Eccl. T. III. p. 451.

r) Hist.

Eccl. L. II. c. 21.

s) Orat. V, contra Arianos.

fert; t) *Aiunt Eusebiani*: si omnia Filio tradita sunt, fuit omnino, quando non habebat haec omnia. Si autem non habebat, non est ex Patre. Si enim ex Patre fuisset, habuisset haec omnia, utpote qui ex ipso Patre esset, minime indignus, ut illa acciperet. Et alibi idem eos docuisse adfirmat, u) ideo Christum praerogativas prae aliis habere, Deique Filium atque Unigenitum appellari, quod ipse solus sit particeps Patris, cetera vero de ipso participant. Ex quibus intelligimus, tanto grauiores et pestilentes Eusebianorum errores fuisse, quanto sanctius illud fidei nostrae est caput, in quod impegerunt. Et quis non exhorrescit abominanda illa deliramenta, in diuinitatem IESV CHRISTI maxime iniuria, quibus correpti, NICEPHORO teste, w) statuerunt, non semper Dei Verbum fuisse, sed ex non existentibus factum esse: fuisse tempus, quo illud non erat, siquidem creatura sit Filius: Filium Patri substantia non esse aqualem neque verum et naturale verbum Patris esse, sed peregrinum, segregatum, et alienum Verbum esse substantiam Patris: abyssus Verbum et Sapientiam factum esse Christum, etc. etc. Quis vero, haec legens, non intelligit, id Eusebianos in primis egisse, ut Arii impios et blasphemos errores incrassarent, neque iniuria eos in Arianorum numerum referri? Hac mente Alexander, Alexandriae episcopus, eam rerum faciem animo complexus, in litteris ad verbi diuini praecones super hoc argumento datis, quas CENTVRIATORES MAGDEBURGENSES feruarunt, x) id egisse Eusebianos, adfirmat, ut veritatem mendacio et pietatem impietate miscerent et corrumperent. Quis enim, addit, unquam talia percepit? aut quis, nunc demum audiens, non tanquam rem insolentem stupet, auresque obturat, ne sordibus horum errorum ipse polluatur auditus?

Quam tetris autem erroribus Eusebiani nomini suo turpitudinis maculam insuffrunt, tam impiis factis omnem honestatis famam decoixerunt. Aufspicio enim Eusebii Nicomediensis, qui in gratiam Imperatoris mirifice fese insinuauerat, non nisi ii ad magistratus gerendos euehebantur, qui Arianorum caussam et partes tuebantur. Ipse summus cubiculi Imperatorii praefectus, nec nomine nec animo ab iis alieno erat; et quia Imperatori adsiduus aderat, socios suos omni loco omnique tempore diligentissime commendabat. Quo siebat, ut abominanda malorum illius temporis fata melius deplorantur, quam describuntur. Quid enim spei reliquum piis verae fidei confessoribus videbatur, tranquillitate publica per tumultuum et discordiarum procellas misere convulsa, Imperatore autem, qui succedebat, Constantio, eiusque coniuge, Eusebia, et universa aula in Eusebianorum partes pertraicit? Vnum testem, instar multorum audiamus, nempe GREGORIVM NAZIANZENVM, his verbis afflictam ecclesiae conditionem delineantem: y) rursus malum recrudescit, atque instar subputridi maleque obducti vulneris aperitur, graueisque lupi, alii aliunde nos intercipiente, ecclesiam discerpunt. Arman- tur sacerdotes aduersus sacerdotes; plebs aduersus plebem furibundo impetu fertur, Im- perator

t) Orat. de dicto: Omnia tradita mihi sunt.

w) Hist. Eccl. L. VIII, c. 8.

x) Centur. IIII, p. 619, sqq.

u) in Decret. Synod. Nic.

y) Orat. in laud. Heronis,

p̄eator ipse plenam impietati libertatem potestatemque concedit, atque aduersus orthodoxam doctrinam leges instituit, eorum autem summa est auctoritas, qui nec virorum nec mulierum numero sunt censendi: mulieres enim homines, et inter viros virorum nomine indigni, sexuque dubit, impietate autem certi et perspicui, summis dignitatibus praeficiuntur. Eandem fere querelam in Synodo Alexandrina repetitam fuisse, pii confessores docent, qui haec litteris mandarunt: 2) admiramus eorum malitiam et insanabilem in insidiis struendis peruvicaciam. Ecce enim, nulla sumta quiete, Imperatoris aures contra nos irritant, neque usquam cessant, parricidiales litteras scribere, quo Athanasium, ipsorum haeres aduersum, facilius et medio tollant, siquidem contra eum accusations Imperatoribus porreverunt, iteratis calunnias homicidia ei obiicientes, quae minquam facta sunt. Eundem coniurationibus opprimere student, et in exilium protrudere, homines scilicet mansueti et moribus acquis, (Eusebiani,) vel quod verius est, improbi et perquam acerbi, qui terroribus et minis potius, quam pietate et aequitate ad poenas deprophanterant, etc. In primis autem Alexandriae Eusebiani tam immaniter debacabantur, ut cum religione omnem omnino humanitatem exuisse viderentur, strictos gladios in virgines et fratres intentantes, flagella incutientes, pedes fustigantes, et omnis generis flagitia admittentes. Praeterea, ut virus errorum pestilentissimum eo felicius disseminarent, litteras fictas et commentitias, orthodoxorum nomen mentientes, ad episcopos orientales mittebant, in quibus scriptum erat, occidentales Arianorum partibus accessisse. Quae ubi OSIANDER commenmorat, a) hoc iudicium subneicit: Tanta est vis spiritus mendacis in haereticis, qui semel fines verecundiae transferunt.

Ex unguibus igitur leonem, et ex iis, quae adtulimus, Eusebianos cognoscere poterimus. Et quamvis Imperatores, qui sequentibus saeculis rem publicam administrarunt, tam synodis indicis, quam grauissimis mandatis, serpenti huic malo fese opponerent, viri autem doctrinae puriori addicti omnem operam in compescendis his furoribus collocarent; ita tamen virus illud perniciosum reprimi non potuit, quin, actis profunda radibus, latius reperet, et ex Asia etiam in Europam transtiret. Quid enim aliud sunt Vnitarii in Polonia et Belgio versantes, et Antitrinitarii, Angliam usque ad hunc diem infestantes, quam surculi veterum istorum Arianorum? Et illi quidem Arii, Photini et Socini errores, quos euocauerunt, resorbentes, solum Patrem pro vero Deo, Filium pro nudo homine, et Spiritum S. pro virtute divina habent, de quibus post alias I. A. SCHERZERS b) et ANDR. LVB'NIECIVS c) copiose exponunt. In Anglia autem hoc ipso, quod nunc agimus, saeculo, GVIL. WHISTON, Professor academie Cantabrigiensis, in libris publicae luci expositis, profiteri non erubuit, uniuersam ecclesiam primitivam eamque orthodoxam, omnino Arianam fuisse. d) Et ea de causa non solum suasor atque auctor erat, ut dogmata Arianorum postillatio recipierentur, verum etiam disertis verbis, Filium Dei Patre esse inferiorem, quo Pater in creando mundo tanquam instrumento usus

2) Centur. Magdeb. Cent. IIII. p. 770.

a) I. c. p. 289.

b) System. Def. p. 64.

c) Hist. Reform. Pol. L. III. p. 214. sqq.

d) conf. Act. Erud. MDCCXI. Suppl. 11.

T. IV. p. 396.

usus esset, personas diuinitatis realiter distinctas, neque unam essentiam singulis esse communem. e) docebat, hisque errorum portentis commerebat, ut anno MDCCX.
provincia publica deiceretur, à viris autem eruditissimis P. ALLIXIO, IO. ERN, GRA-
BIO, IO. EDWARDO, SAM. HILLIO, IO. HANKIO, ROB. TVRNERO, et impre-
mis IO. FR. WVCHERERO solide refutaretur, f) Whistonum errando sequebatur
SAM. CLARCKIVS, praedicator aulae Londinensis celeberrimus, qui libris super hoc ar-
gumento in lucem editis non solum nouas in ecclesie turbas excitabat, sed etiam anno
MDCCXIV. dignitatibus exutus, sententias in diuinitatem Iesu Christi iniurias publice
retractare cogebatur. Ne quid de ceteris, eiusdem criminis reis, THOMA EMLYNIO,
TH. CHVBIO, et TH. MORGANIO addam; ex iam dictis, opinor, adparebit, quan-
tas turbas Arianae haereseos sectatores in coetu puriori excitauerint, specioso EVSEBIA-
NORVM nomine nefariani impietatem occultantes.

Nos vero, haec legentes et meditantes, HORATIVM aurem vellicantem nobis
audire videmur: g)

Tu recte viues, si curas esse, quod audis.

O! quam felix res publica foret, si ciues omnes ac singuli viros nominis sui fese praeflarent! si *Theophilii* Numen diuinum amore non fucato prosequerentur, si *Christiani* vitam agerent Christo dignam, si *Iohannes* gratia apud Deum et homines valerent, si *Augusti* in augendo verae gloriae splendore fedulo elaborarent, si *Benedicti* a prauis moribus abhorrerent, si *Ernesti* omni contentione in vera felicitate comparanda enite-rentur, si *Friderici* pacis studio seruirent, si *Hieronymi* ad nominis religionem debitam vitae sanctitatem adsererent. Neque minori in dignitate scholae publicae forent, si et docentes et discentes semper veros *Eusebianos* referrent. Hanc ob caussam legum scholasticarum conditores hanc prioram esse voluerunt: Pietas suprema lex esto. Dici enim non potest, quanta praefstantia vera ἐντεβεα fese commendet: quippe quam PAVLLVS πρὸς πάντα ὡφελιμον, h. e. ad omnia utilem, h) GREGORIVS NAZI-
ANZENVS μονοὶ ἀγαθοὶ καὶ αἱ φαλαῖς παρασμεῖον, h. e. unum illud bonum, quod
tuto permanet, i) GREGORIVS THAVMATVRGVS μητέρα, ἀρχὴν, καὶ τελευτὴν
τῶν ἀρετῶν, h. e. matrem, principium et finem omnium virtutum, k) et ISIDORVS
PELVIOTΑ τῶν σύγαδων τὸ ἀντοτάτον καὶ τῶν θεων προσταγμάτων κεφαλαιον,
h. e. summum bonum, et diuinorum praeceptorum caput, l) adpellant. Haec igitur vir-
tus, quae hominum animos à corruptelis immunes tuetur, et in obsequium diuini nu-
minis flexos gubernat, cum omni omnino vita generi, tum in primis iuuenili aetati satis
commendari non potest. Quo enim crebriores peccandi illecebrae cereis in vitium flecti
iuuenibus obuersantur, eo felicius ab iis retrahuntur, si, praesentis ubique Numinis cogi-
tatione

e) Zach. *Gratii Theologia recens controversi* p. 139. sqq. f) in X. *Dissertationibus
Anti-Whittonianis*, Ien. 1731. g) L. I. Ep. XVI. 17. h) 1. Tim. IV, 8.
i) Orat. X. p.166. k) Orat. Panegyr. ad Origen. p.96. l) L. IV. Ep. 142.

tatione commoti, neque sentiendum, neque dicendum, neque faciendum quicquam iudicant, quo vel offendit diuina bonitas possit, vel ultio prouocari. Haec cum Deo immortali proximo gradu nos coniungit; hacc firmissimum adinieculum rerum benererandarum praefat; et haec palmam verae felicitatis porrigit, ex voto consequendam.

Hac mente procul dubio religiosissimi illi parentes, quorum filii aliquamdiu discendi causa nobiscum versati sunt, iis ad fontem sacrum initianis talia nomina imponi voluerint, qualia idonea essent, ad verum diuinum Numinis cultum et pietatis non fucatae studium in mentibus eorum excitandum. Vterque enim nominibus, *verberis* et religionem spirantibus, et DEVUM et CHRISTVM, prae se ferentibus, insignitur, ut ea veluti auspiciata omnia, testatum faciant, DEI timorem initium sapientiae esse, CHRISTI autem dilectionem omnem scientiam, quamuis diffusam, longissime anteire. Neque est dubitandum, quin, hanc sententiam animo constanti complectentes, et scopum illum praefixum per omnem vitam adcurate intuentes, exoptatum verae pietatis fructum largissimo cum foenore sint consequuntur. Prius autem, quam eam officiam, in qua ad sapientiae et pietatis studium adducti adhuc fuerint, refinquent, stadium academicum ingressuri, publicum suae pietatis specimen edere, et orationibus valedictoriis supremum piorum discipulorum officium praestare, suum duxerunt. Et alter quidem horum fratrum, isque natu maior,

CHRISTIAN GOTTLÖB SCHANZE,

Lommatiensis,

sermone Latinis verbis concepto de diversa ratione, homines ad veram religionem adiuvandi, exponet. Alter autem

CHRISTIAN GOTTLIEB SCHANZE.

eiusdem patriae,

oratione itidem Latina *praecepua illa subidia quae ad hominis felicitatem Deus comparauit*, persequetur. Votis autem, amicitiae tesseris, horum abitum suo et comilitonum nomine comitabitur

Beni. Traug. Schmidius,

Freiberg.

stilo Germanico de *praefantia et utilitate amicitiae praefatus*, suamque erga amicos, eodem secum hospitio usos, voluntatem testificatus.

VOS, PATRONI et FAVTORES, qui religionis obseruantiam et pietatis studium omni data occasione declaratis, iumentutis scholasticae pietatem novo incitamento inflammabis, si cras, finitis ante meridiem sacris, ad audiendos nostros pietatis testes atque praecones beneolle accedetis. P. P. Freiberg. prid. Cal. Mart.

A. R. S. MDCCCLIII.

Yb 627
(1/80)

TA=0C

